

Anna-Kaisa Nikula ja Terhi Piirala

**LAPSEN KIELENKEHITYKSEN JA
VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN
PIHAPEDAGOGIIKAN KEINAIN
Materiaalipaketti**

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Anna-Kaisa Nikula, Terhi Piirala
Työn nimi	Lapsen kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukeminen pihapedagogiikan keinoin – Materiaalipaketti
Toimeksiantaja	Kouvolan kaupunki
Vuosi	2022
Sivut	38 sivua
Työn ohjaaja(t)	Lehtori Maija Olli

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä kielenkehitystä tukevia elementtejä ulkoiluun varhaiskasvatuksen päivittäisessä arjessa. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää päiväkodin ulkotoiminnassa käytettävää materiaalia tukemaan lapsen kielenkehitystä. Opinnäytetyön tilaajana toimii Kouvolan kaupunki. Ajatus materiaalipaketista nousi Covid 19 -pandemian aiheuttamasta tilanteesta, jossa kasvattajat joutuivat työskentelemään lasten kanssa sisätiloissa kasvomaskien kanssa, ja maskien käyttäminen aiheutti kasvattajissa huolta lasten kielenkehityksestä. Päiväkodeissa oli myös huomattu, että lasten kielenkehityksen haasteet olivat lisääntyneet.

Tässä opinnäytetyössä ideoitiin, suunniteltiin ja toteutettiin helposti ulos mukaan otettava materiaalipaketti, joka tukee varhaiskasvattajien työtä lasten kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukemisessa. Materiaalipaketin ideoimiseen osallistettiin yhden keskikokoisen päiväkodin alle neljävuotiaiden lasten kanssa työskentelevät kasvattajat. Materiaalipaketti on suunnattu kasvattajille, jotka työskentelevät alle neljävuotiaiden lasten kanssa.

Opinnäytetyön teoriaosuus tehtiin kirjallisuuskatsauksen omaisesti. Katsaus antaa tietoa varhaiskasvatuksesta, oppimisympäristöstä, kielenkehityksestä, vuorovaikutustaidoista, ulkopedagogiikasta sekä erilaisista luovista menetelmistä kielenkehityksen tukemisessa.

Materiaalipakettiin valikoitui kaksi eläinaiheista laulua, joiden ympärille ideoitiin erilaista kielenkehitystä ja vuorovaikutusta tukevaa toimintaa. Kolme pukkia -laulun ympärille annettiin lisämateriaalina laminoidut pukit ja peikko, ja toimintaehdotuksina annettiin esimerkiksi lavasteiden rakentaminen luonnonmateriaaleista yhdessä lasten kanssa. Hiiri mittaa maailmaa -lauluun liittyen materiaalipaketissa on myös kaksi pehmoleluhiirtä ja erilaisia metsän eläinten laminoituja kuvia. Eläinten kuvien taakse liimattiin myös loruja, joiden avulla voidaan tukea lasten kielenkehitystä monin tavoin. Myös eläinten kuvien ja hiirten käyttöön annettiin materiaalipaketissa erilaisia toimintavinkkejä.

Kasvattajilta saadun palautteen mukaan materiaalipaketti on onnistunut ja helposti mukaan otettava. Materiaalipaketti motivoi niin lapsia kuin aikuisia ja mahdollistaa myös lasten osallistamisen.

Asiasanat: varhaiskasvatus, ulkopedagogiikka, oppimisympäristö, kielenkehitys, vuorovaikutus

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Anna-Kaisa Nikula, Terhi Piirala
Thesis title	Supporting children's language development and interaction pedagogically outdoors – Material package
Commissioned by	City of Kouvola
Time	2022
Pages	38 pages
Supervisor	Maija Olli

ABSTRACT

The purpose of this functional thesis was to add elements that support language development to outdoor activities in the early childhood education. The aim was to develop material which the educators could use outdoors in the early childhood education and that would support children's language development. This thesis was done as a commissioned thesis for the city of Kouvola. The idea for the topic of this thesis arose from a situation where the educators had to wear masks indoors because of the global pandemic. Wearing masks caused concern in the educators because they thought it could have an effect on children's language development. It was also noticed in kindergartens that there were challenges with children's language development more than before.

In this thesis a material package was innovated, planned, and carried out that will support educators' work while they are supporting children's language development and interaction. In the innovation process, also educators of a medium-sized kindergarten participated. They work with children under four years old. The material package was targeted at educators working with children under the age of four.

The theoretical part of the thesis provides a literature review of the early childhood education, learning environment, language development, interaction skills, outdoor teaching, and different kinds of creative methods in supporting the language development.

The material package contained two songs that served as a stepping stone to different kinds of activities that support language development and interaction. The material package contained also two stuffed mice and different kinds of laminated animal paper cut-outs which had different nursery rhymes at the back. These nursery rhymes could be used to support the language development in various ways. There were also ready-made tips of how to use this material with children.

According to the feedback that was given by the educators, the package was successful, and easy to take and use outdoors. The material package was considered to be very motivational for both adults and children. It also enabled children to participate in the activities.

Keywords: early childhood education, outdoor teaching, learning environment, language development, interaction

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUS.....	6
3	OPPIMISYMPÄRISTÖ.....	9
4	KIELENKEHITYS JA VUOROVAIKUTUS	11
4.1	Vuorovaikutustaidot ja kielen ymmärtämisen taidot.....	12
4.2	Puheen tuottamisen taidot ja kielen käyttötaidot.....	13
4.3	Kielellinen muisti ja sanavarasto.....	13
4.4	Kielitietoisuus.....	13
5	LUOVAT MENETELMÄT KIELENKEHITYKSEN TUKEMISESSA	14
5.1	Musiikki.....	14
5.2	Kirjat, sadut ja runot.....	15
5.3	Teatteri ja draama.....	17
5.4	Leikki	17
6	ULKOPEDAGOGIIKKA.....	18
7	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	19
8	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	20
8.1	Tavoite ja tarkoitus.....	20
8.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	21
8.3	Kehittämistyö	22
8.4	Eettisyys	27
9	TUOTOS.....	28
10	PALAUTE	31
11	POHDINTA.....	33
	LÄHTEET.....	35

1 JOHDANTO

Mitä aikaisemmin kielenkehitystä aletaan tukea, sitä vaikuttavampaa tuki on. Tämän vuoksi kielenkehitystä tulee tukea, vaikka haasteita kielenkehityksessä ei olisi vielä varmuudella näkyvissä. (Siiskonen ym. 2019, 244.) Tämän opin- näytetyön lähtökohtana on opinnäytetyömme tilaajan Kouvolan kaupungin var- haiskasvatuksen alueellisesti keväällä 2022 tekemä kartoitus lasten tuentar- peista. Kartoitus nousi esiin toimeksiantajan kanssa keskustellessa. Tässä kartoituksessa on noussut vahvasti esiin kielenkehityksen haasteet. Samaan aikaan takana on myös jo kaksi vuotta kestänyt poikkeuksellinen ajanjakso Covid 19 -viruksen aiheuttamien erilaisten rajoitusten kanssa. Varhaiskasva- tuksessa tämä on näkynyt muun muassa niin, että henkilökunta on käyttänyt työssään kasvomaskeja.

Tilaajan kanssa päädyttiin ajatukseen, että opinnäytetyöllä lähdetään vastaa- maan esiin nousseisiin kielenkehityksen haasteisiin nimenomaan ulkoilun pe- dagogiikan keinoin, jolloin kasvomaskeja ei ole estämässä kasvojen ilmeiden ja suun liikkeiden näkymistä lapsille. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön ta- voitteenä on kehittää päiväkodin ulkotoiminnassa käytettävää materiaalia tu- kemaan lapsen kielenkehitystä. Tarkoituksena on lisätä kielenkehitystä tuke- via elementtejä ulkoiluun varhaiskasvatuksen päivittäisessä arjessa.

Kehittämistyö tehdään Kouvolan kaupungin keskikokoiseen varhaiskasvatus- yksikköön. Yhtenä kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämisalueena on koko- päiväpedagogiikka (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 13) ja sitä kautta opinnäytetyö linkittyy hyvin kaupungin muuhun kehittämistyöhön. Tilaa- jan kanssa on sovittu, että opinnäytetyöhön liittyvä työskentely rajataan alle neljävuotiaiden lasten kanssa työskenteleviin kasvattajiin. Päiväkodissa, johon kehittämistyö tehdään, on kaksi kyseisen ikäluokan lapsiryhmää. Opinnäyte- työn kohderyhmä on siis alle neljävuotiaiden lasten kanssa työskentelevät kasvattajat. Yhteistyötä tehdään heidän kanssaan tarkoituksena kartoittaa ke- hittämistyön tarpeita. Lisäksi testataan ja arvioidaan materiaalia, joka opinnäy- tetyössä kehitetään.

Kieltä käytetään ajatteluun, oppimiseen ja vuorovaikutukseen, ja kielellisten taitojen oppimisella on vaikutuksensa muuhunkin oppimiseen sekä kykyyn toimia. Tämän vuoksi vuorovaikutus- ja kielellisten taitojen kehittämisessä on tärkeää monipuolisuus, ja oppimistilanteiksi voidaan ajatella kaikkia tilanteita opetuksessa ja arjessa. (Siiskonen ym. 2019, 246.) Syrjämäen (2019, 53–54) väitöskirjan tutkimustulosten mukaan vuorovaikutusta vahvistava pedagogiikka on usein korkealuokkaista, mutta kasvattajien taidot saattavat kuitenkin olla vaihtelevia. Jotkut kasvattajat ovat moniulotteisia ja sensitiivisiä, jolloin lasten aloitteet on mahdollista tunnistaa sensitiivisesti, mutta osa yksiulotteisia, jotka eivät vastaa varsinkaan sanattomiin aloitteisiin tai suhtautuvat niihin negatiivisesti. Tutkimustulosten mukaan merkitystä on myös laadukkaalla pedagogisella oppimisympäristöllä, joka vahvistaa vuorovaikutusta lasten välillä. (Syrjämäki 2019, 53–54.) Tästäkin syystä opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja tärkeä.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuslain (13.7.2018/540, 2. § ja 3. §) mukaan varhaiskasvatus on *suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus*, jossa on erityinen painoarvo pedagogiikalla. Laissa määritellään varhaiskasvatukselle useita tavoitteita. Lailla halutaan *edistää jokaisen lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa, mahdollistaa myönteisiä oppimiskokemuksia ja varmistaa oppimista edistävä ja kehittävä oppimisympäristö*. Varhaiskasvatuslaissa (3. § ja 10. §) myös painotetaan yhdenvertaisuuden, lapsen osallisuuden, yksilöllisen tuentarpeen tunnistamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen toteutumista. Varhaiskasvatusympäristön täytyy edistää oppimista ja olla kehittävä.

Varhaiskasvatuslaissa (21. §) säädetään myös Opetushallituksen määräämästä varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Niiden tarkoitus on varhaiskasvatuksen yhdenvertaisen toteuttamisen edistäminen, laissa säädettyjen tavoitteiden toteuttaminen ja laadun kehittämisen ohjaaminen varhaiskasvatuksessa. Elokuussa 2022 on astunut voimaan uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 19, 22–23) tuodaan esiin kasvattajan ja lapsen välisen luottamuksellisen suhteen sekä avoimen, arvostavan ja tasavertaisen kohtaamisen merkitys. Perustana pedagogiselle toiminnalle pidetään sitä, että kasvattajat ymmärtävät, mikä merkitys lapsuudella on ja että heillä on tietämystä siitä, miten lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat. Jokaisen lapsen yksilöllinen kehitys on tärkeää ottaa huomioon. Varhaiskasvatus muodostuu siis kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta, jotka ovat käytännössä yhteen nivoutuneita. Tämä mahdollistuu kasvattajien, lasten ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. (Opetushallitus 2022, 19, 22–23.)

Varhaiskasvattajan tulee ymmärtää kiintymyssuhteen ja turvallisen vuorovaikutussuhteen merkitys lapsen kehitykselle. Erityisesti pienillä lapsilla päiväkotikiintymys voi olla ensimmäinen ympäristö, jossa hän viettää aikaa ilman vanhempiaan. Varhaiskasvattajan sensitiivisyys ja vuorovaikutustaidot vaikuttavat lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja päiväkodin turvalliseen vuorovaikutusympäristöön. (Koivula & Laakso 2017, 122–123.) Laadukas pedagogiikka edellyttää laadukasta vuorovaikutusta. Laadukas vuorovaikutus taas edellyttää kasvattajalta herkkyyttä, läsnäoloa ja sitoutumista vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Näin lapselle välittyy viesti, että hän on arvokas, ja hän saa kokemuksen kuulua tulevaisuuteen. (Ahonen & Roos 2021, 57, 59.) Varhaiskasvatuksen monipuolisen pedagogisen toiminnan tulisi pohjautua leikkiin, taiteisiin, liikkumiseen ja kulttuuriperintöön mahdollistaen myönteisiä oppimiskokemuksia. Näin luodaan pohjaa elinikäiselle oppimiselle, hyvälle vuorovaikutustaidoille, kestäville ihmissuhteille ja tasa-arvoon sekä eettisyyteen perustuvalla toiminnalla. (Helenius & Lumme 2018, 13.)

Varhaiskasvatuksen pedagogiikan taustalla vaikuttaa oppimiskäsitys, jossa lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen nähdään tapahtuvan vuorovaikutuksessa ympäristön ja sen ihmisten kanssa. Lasten aiemmin omaksumat taidot ja heidän varhaisemmat kokemuksensa sekä kiinnostuksen kohteet ovat oppimisen lähtökohdat varhaiskasvatuksessa. Oppimista ajatellaan tapahtuvan kaikkialla koko ajan ja oppimisprosessissa lapsi on aktiivinen toimija. Näin ollen varhaiskasvatuksessa rakennetaan elinikäisen oppimisen perustuksia. (Opetushallitus 2022, 21–23.) Pedagogiikan tulisi olla läsnä kaikissa päivän

hetkissä yhtä lailla lasten omaehtoisessa toiminnassa, siirtymätilanteissa, päivittäisissä toiminnoissa, leikkihetkissä kuin ohjatussa toiminnassakin (Ahonen & Roos 2021, 171). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2022 määriteltyjen laaja-alaisen osaamisen alueiden tulisi sisältyä varhaiskasvatuksen kaikkiin toimintoihin ja arjen elämään. Laaja-alaisen osaamisen alueet muodostuvat kulttuurisesta osaamisesta, ajattelusta ja oppimisesta, vuorovaikutuksesta ja ilmaisusta, monilukutaidosta ja digitaalisesta osaamisesta, itsestä huolehtimisesta ja arjen taidoista, sekä osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Näiden kehittäminen on pedagogisen toiminnan keskeinen tavoite ja tehtävä. (Opetushallitus 2022, 24; Helenius & Lummelahti 2018, 24–25.)

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee myös arvioida toimintaa lain ja Varhaiskasvatussuunnitelman velvoittamana. Tavoitelähtöisellä arvioinnilla tarkoitetaan lapsen vasun ja paikallisen vasun toteutumisen arviointia. Tarvelähtöistä arviointia tehdään taas jokaisen lapsiryhmän tarpeiden pohjalta, eli siitä mikä tieto on olennaista juuri kyseisen ryhmän kannalta. (Ahonen & Roos 2021, 187.) Arviointikäytäntöjen tulisi olla tavoitteellisia, monipuolisia ja säännöllisiä, ja niiden tulisi osallistaa koko henkilöstö, lapset ja heidän vanhempansa. Arviointi ei kuitenkaan saa viedä kohtuuttomasti aikaa itse toiminnalta ja toiminnan kehittämiseltä. Arvioinnin tarkoitus on saada tietoa toiminnan kehittämistä ja lasten hyvinvoinnin vahvistamista varten, joten kasvattajien tulee pohtia, mikä tieto on kulloinkin olennaista lasten oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. (Kangas ym. 2021, 177–178.) Arvioinnin tulisi näkyä myös varhaiskasvatuksen henkilökunnan reflektioivana työotteena, koska kasvattajan toiminta heijastuu vuorovaikutuskulttuurin, pedagogisten käytänteiden ja oppimisympäristöjen välityksellä suoraan lasten hyvinvointiin ja ryhmän ilmapiiriin (Ahonen 2017, 290).

Katzin (2014, 10–11) mukaan lasten kehittymisen ja oppimisen tukemista voi verrata rakennusten perustusten suunnitteluun. Kasvattajan täytyy huomioida ”maaperä”, missä lapsi on kasvanut, eli lapsen kokemat asiat ja tunteet, hänen perheenjäsenensä ja persoonallisuutensa. ”Perustukset” täytyy tehdä huolella, eli kasvattajan tulee miettiä, minkälaisia ominaisuuksia lapsella on hyvä olla nyt sekä tulevaisuudessa, jotta hän pystyisi aina omaksuma uutta tietoa ja uusia taitoja. Katz (2014, 10–11) tuo myös esiin, että yhtä lailla kuin rakennusten korjaaminen jälkikäteen voi olla vaikeaa ja kallista, se on sitä

myös lasten kohdalla. Ennalta ehkäisy ja mahdollisimman varhainen tukeminen on helpompaa ja taloudellisempaa.

3 OPPIMISYMPÄRISTÖ

Oppiminen tarkoittaa yleensä sitä muutosta, jonka kokemus tuo mukanaan. Vaikka oppiminen ja kehitys eivät tarkoita samaa asiaa, niiden eroa voi olla hankala huomata. Kun esimerkiksi kehitys saa aikaan kävelemään oppimisen, on siihen vaikutuksensa myös aiemmalla kokemuksella ja harjoittelulla. Oppiminen tapahtuukin monilla eri tavoilla ja monissa eri olosuhteissa. Usein oppimisen ajatellaan tapahtuvan niin sanotuissa virallisissa oppimisympäristöissä, kuten varhaiskasvatuksessa, mutta sitä tapahtuu valtavasti koko ajan myös kotioiloissa ja muualla virallisten oppimisympäristöjen ulkopuolella. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 20.)

Oppimiseen vaikuttaa suuresti motivaatio kaikenikäisillä, myös pienillä lapsilla. Jotta varhaiskasvattajat onnistuisivat motivoimaan lapsia oppimiseen, on tärkeää, että he tuntevat lapset ja pystyvät näin ottamaan huomioon kunkin valmiudet ja kehitysvaiheet. Kun lapset havainnoivat ja tarkkailevat ympäristöään, jäljittelevät muita, leikkivät, liikkuvat, tutkivat, tekevät askareita, ilmaisevat itseään taiteen keinoin tai muuten, tapahtuu oppimista. Etenkin alle kolmevuotiaiden kanssa työskennellessä on tärkeää ottaa huomioon, miten kokonaisvaltaista oppiminen on, ja linkittää se arjen erilaisiin toimintoihin. Lapsi on luontaisesti utelias, ja on tärkeää antaa lapselle mahdollisuus toistoihin, aikaa ja tilaa, sekä mahdollistaa juuri sopivasti haastava ympäristö tukemaan oppimista. (Ahonen & Roos 2021, 160–163.)

Varhaiskasvatuksen fyysistä ympäristöä pidetään yhtenä hyvälaatuisen hoidon ja koulutuksen mahdollistavana rakenteellisena tekijänä. Asianmukaisilla, stimuloivilla ja turvallisilla välineillä ja oppimateriaaleilla sekä sisä- ja ulkotiiloilla pystytään vaikuttamaan lasten oppimismahdollisuuksiin, fyysiseen aktiivisuuteen, terveyteen ja turvallisuuteen. Alle kolmevuotiailla ympäristön tulisi olla rauhallinen ja hiljainen, eikä siinä tulisi olla liikaa ärsykeitä. Kuitenkin ympäristön tulisi tarjota mahdollisuuksia tutkimiseen ja toimimiseen, kuten liikuntaan, tanssiin, satujen kuunteluun, piirtämiseen ja maalaamiseen. Ympäristön on myös tärkeää olla lapsen kehitystason mukainen. Kun alle kolmevuotiaille

on tärkeää suunnitella tilat niin, että heillä on runsaasti mahdollisuuksia fyysisesti tutkia asioita, esikouluikäisille on tärkeää olla tarjolla mahdollisuuksia esimerkiksi roolileikkeihin ja monipuolisempaan kielenkäyttämiseen. Tilojen tulee olla tarpeeksi isot lasten toimintaan ja materiaalin helposti saatavilla ja hyvässä järjestyksessä. Luonnonmateriaalien kanssa toimiminen ja ulkoalueiden hyödyntäminen nähdään usein oppimista ja kehitystä edistävänä. (Melhuish ym. 2015, 63–64.)

Oppimisympäristöä tuotettaessa tuotetaan samalla niitä arvoja, ehtoja ja kulttuuriperiaatteita, jotka liittyvät lasten kanssa tehtävään kasvatustyöhön. Oppimisympäristön tulee olla turvallinen ja esteetön. Sen tulee kehittää lasta, edistää oppimista sekä mahdollistaa kaikkien osallistuminen. Oppimisympäristön muodostavat lasten kehitystä ja vuorovaikutusta tukevat tilat, paikat, käytännöt, välineet ja yhteisöt, ja sillä on niin fyysinen ja psyykinen kuin sosiaalinenkin ulottuvuus. Oppimisympäristöjä tulee kehittää ja arvioida lapsia osallistaen. Niiden täytyy tukea lasten halua oppimiseen ja mahdollistaa heidän luontaista uteliaisuuttaan. Hyvä oppimisympäristö ohjaa lasta leikkimään, olemaan fyysisesti aktiivinen, ilmaisemaan itseään taiteen eri muodoin sekä tutkimaan maailmaa kaikkia aistejaan ja koko kehoaan hyödyntäen. On tärkeää, että oppimisympäristöissä on tilaa lasten ideoille, leikeille ja töille, ja että ne tarjoavat mahdollisuuden myös rauhaan ja levähtämiseen. Oppimisympäristöt muotoutuvat jatkuvasti niin päivittäisissä toiminnoissa kuin yhteiskunnallisestikin ajateltuna, ja siihen on vaikutuksensa myös sillä, miten kasvattajat suhtautuvat lasten tekemiin aloitteisiin, kuten aloitteeseen pitkän penkin käyttämisestä liukumäkenä tai rytmikapuloiden käyttämisestä kirjainten tekoon kesken musiikkihetken. (Opetushallitus 2022, 29, 34–35; Raittila & Siippainen 2017, 283, 288–289.)

Pedagogisen ympäristön lisäksi oppimisympäristöihin sisältyvät myös yhteisö ja sen tavat toimia. Vaikka fyysiset puitteet olisivat loistavat, mutta vuorovaikutus kasvattajien ja lasten välillä huonoa, laadukas varhaiskasvatus ei toteudu. Kun kasvattajat kohtaavat lapset kunnioittaen, kannustavasti ja sensitiivisesti, ja ilmapiiri on salliva, mahdollistuvat lasten osallisuus, toimijuus ja oppiminen. Sensitiivisessä oppimisympäristössä kasvattaja osoittaa lapselle tämän kaikkien tunteiden olevan sallittuja antamalla lapsen rauhassa ja ajan kanssa

näyttää tunteensa. Kun tunteita tunnustetaan ja nimetään lapsen kanssa, lapsen itsesääätelytaidot vahvistuvat. Oppimisympäristö, joka tukee lasta psyykkisesti, on turvallinen ja terveellinen, ilmapiiriltään ja ryhmähengeltään hyvä sekä pitää sisällään yhdessä luodut säännöt ja tavat toimia. Oppimisympäristöstä luodaan oppimista edistävä, kun ilmapiiri on salliva ja kasvattajilla on mahdollisuus huomata lasten vahvuudet ja tukea heitä. (Ahonen & Roos 2021, 50; Kangas ym. 2021, 138; Opetushallitus 2022, 34–35; Raittila & Siipainen 2017, 290–291.)

Pienten ryhmän leikkeihin tulee monipuolisuutta nopealla tahdilla lasten kasvaessa ja kehittyessä, joten oppimisympäristön muuttaminen on aiheellista koko toimintakauden ajan. Varsinkin alle kolmevuotiaat tutustuvat oppimisympäristöönsä kaikkien aistiensa avulla, myös suullaan, joten sen täytyy olla turvallisen lisäksi myös hygieeninen. Vaikka turvallisuus on tärkeä alle kolmevuotiaiden ympäristön kriteeri, ei se sulje pois kiinnostavuutta. Kun lapsia havainnoidaan ja heidän kanssaan keskustellaan, kasvattajat saavat selville, millaisia oppimisympäristöjä lasten kanssa voidaan yhdessä rakentaa. Liian valmiiksi oppimisympäristöä ei kannata tehdä, vaan jättää tilaa sille, että lapset itse rakentavat leikkiä samalla, kun leikki kehittyy. Leikin rakentaminen on lapsille tärkeä osa leikkiä. (Ahonen & Roos 2021, 107–108.)

4 KIELENKEHITYS JA VUOROVAIKUTUS

Tärkeitä keinoja kielenkehityksen tukemisessa ovat tarkkaavaisen kuuntelun ja sensitiivisen kohtaamisen lisäksi mallintaminen, turvaa tuovat rutiinit ja tietynlainen päiväjärjestys. Lapsen oppimista helpottaa, kun hän tietää, mitä milloinkin tulee tapahtumaan, eikä hänen tarvitse käyttää energiaa tulevasta huolehtimiseen. On myös tärkeää keskustella lasten kanssa heidän omalla tasollaan. Myös kuvien käyttö erilaisissa toiminnoissa ja tunteiden nimeämisessä helpottaa kielenkehitystä, kun lapsi voi niitä käyttämällä osoittaa asioita, jos sanoja ei vielä löydy. Kirjojen lukeminen ja katselu mahdollistaa kielenkehityksen tukemisen monin eri tavoin, samoin lorujen ja musiikin käyttäminen. Leikillä etenkin on tärkeä osansa kielenkehityksessä. Kun leikeissä sanavarasto karttuu yhdessä käsitteiden kanssa, kieli rikastuu ja lapsi oppii ymmärtä-

mään myös asiayhteyksiä. Kasvattajan tehtävä onkin huolehtia lapsen mahdollisuuksista leikkiin niin sisällä kuin ulkona. (Laakso 2018; Torppa ym. 2020, 247–270; Viljamaa & Yliherva 2020, 212–214.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022, 43) mukaan lapsen kielenkehityksen keskeisinä osa-alueina varhaiskasvatuksessa pidetään vuorovaikutustaitoja, puheen tuottamisen taitoja, kielen ymmärtämisen taitoja, kielen käyttötaitoja, kielitietoisuutta, kielellistä muistia ja sanavarastoa.

Käytämme työssämme edellistä jäsentelyä keskittyen alle neljävuotiaiden lasten kielenkehityksen ajankohtaisiin piirteisiin. Niemitalo-Haapola ym. (2020) mukaan neljään ensimmäiseen ikävuoteen mennessä lapsen kielenkehityksen keskeisimmät alueet ovat kuuntelutaidot, äänteellinen kehitys, sanaston kehitys ja kieliopin kehitys.

4.1 Vuorovaikutustaidot ja kielen ymmärtämisen taidot

Pienellä lapsella on synnynnäinen tarve olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, mikä toimiikin alkuunpanijana myös puheen ja kielen kehitykselle. Jotta kehitys alkaisi, lapsi tarvitsee paljon inhimillisen ja sensitiivisen vuorovaikutuksen kokemista. Näin lapsen olo on turvallinen ja oppiminen mahdollistuu. Vilkkainta hermostollinen kehitys on ensimmäisten kolmen elinvuoden aikana, jolloin on välttämätöntä vastata lapselta tulleisiin viesteihin ja hänen tarpeisiinsa eri keinoin, kuten katseen, puheen ja hoivan avulla. (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 18–19.)

Kasvattajan vastuulla on turvallisen ja kehitystä tukevan vuorovaikutuksen luominen. Kasvattajan aito läsnäolo ja herkkyys tunnistaa pienen lapsen viestejä, jotka ovat usein sanattomia ja kehollisia, on kehitystä edesauttavassa vuorovaikutuksessa olennaista. (Salminen 2017, 166–167.) Kieli ja vuorovaikutustaidot kehittyvät ainoastaan vuorovaikutuksessa (Ahonen & Roos 2021, 63).

Pienillä lapsilla kielelliset taidot, esimerkiksi ymmärtävä sanavarasto, kehittyy käsikädessä kuuntelutaitojen kanssa, jotka taas ovat edellytys kielen kehitymiselle (Välimaa & Haapala 2020, 44, 47). Yleensä ensimmäisen ikävuoden

loppupuolella lapsi alkaa ymmärtää kieltä, jolloin ilmestyvät myös kommunikaatiiviset eleet. Ne ennakoivat taas ensimmäisiä sanoja. Alle kaksivuotias lapsi ymmärtää jo huomattavan määrän kielellisiä ilmaisuja, vaikka ei vielä paljoa itse tuottaisikaan puhetta. (Lyytinen 2014, 54–55.)

4.2 Puheen tuottamisen taidot ja kielen käyttötaidot

Jotta kieli ja puhe voisivat kehittyä, keskeinen merkkipaalu esikielellisessä kehitysvaiheessa on kyky kommunikoida tavoitteellisesti. Lapsi siis alkaa käsittämään oman toimintansa vaikutukset häntä ympäröivään maailmaan. Hänen käyttämillään eleillä, katseilla ja ääntelyllä on selkeästi tarkoitus olla kommunikiossa, eli ne on suunnattu muille ihmisille ja hän odottaa niihin vastausta. Tämä toimii pohjana lapsen kommunikointikeinojen, myös puheen, voimakkaalle monipuolistumiselle. Lapsi tarvitseekin runsaasti harjoittelua ja mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa kehittyäkseen sosiaalisissa taidoissa. (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 19–20.)

Puhumaan opettelevan lapsen kanssa on myös tärkeää, että aikuinen osoittaa aitoa kiinnostusta lapsen mielenkiinnon kohteita ja aloitteita kohtaan esimerkiksi tekemällä lapselle lisäkysymyksiä ja sanoittamalla myös tunteita. Lapselle tulee myös antaa tarpeeksi aikaa selostaa huomioistaan itse, ilman että aikuinen keskeyttää. (Aro & Siiskonen 2014, 189; Laakso 2018; Stolt & Salmi 2020, 89.)

4.3 Kielellinen muisti ja sanavarasto

Jaetun tarkkaavuuden vaiheessa, noin yksivuotiaana, lapsi osoittelee esineitä tai osoittaa kiinnostuksensa katseella ja pystyy näin jakamaan kasvattajan kanssa kiinnostuksen kohteensa. Tässä vaiheessa lapsen sanaston ja kielenkehitystä edistää se, että aikuinen nimeää huomion kohteen ja lähtee myös sanallisesti laajentamaan aihetta lyhyillä kahden-kolmen sanan lauseilla. (Aro & Siiskonen 2014, 189; Laakso 2018; Stolt & Salmi 2020, 89.)

4.4 Kielitietoisuus

Kielitietoisuudella tai kielellisellä tietoisuudella tarkoitetaan kykyä kiinnittää huomio kieleen, kuten sanojen rakenteeseen, sen merkityksen sijasta. Tämä

edellyttää tiettyä kognitiivista kehitystasoa, joka saavutetaan yksilöllisesti yleensä lähempänä esiopetusikää. Kuitenkin kielellinen tietoisuus alkaa kehityä huomattavasti aiemmin. Jo alle kolmevuotiaat lapset nauttivat loruista, riimeistä, puheen soinnista ja erilaisista äänneistä. Kielellisellä tietoisuudella tarkoitetaan neljää eri osa-aluetta, eli fonologista (tietoisuus äänneistä), morfologista (tietoisuus sanoista), syntaktista (tietoisuus lauseista) ja semanttis-pragmaattista tietoisuutta, jolla tarkoitetaan ymmärrystä sanojen sisällöistä ja merkityksistä, sekä siitä miten kieltä käytetään. (Nurmilaakso 2011, 32–35.)

5 LUOVAT MENETELMÄT KIELENKEHITYKSEN TUKEMISESSA

5.1 Musiikki

Jo ennen kuin lapsi osaa käyttää sanoja vuorovaikutuksessa, pystyy musiikki yhdistämään lapsen kasvattajan tai ikätovereidensa kanssa ja välittämään tunnetiloja. Samat äänet, rakenteet ja taustamekanismit löytyvät niin puhekielestä kuin musiikista, ja musiikkitoiminnalla pystytäänkin vaikuttamaan monipuolisesti kuulokyvyn, tarkkaavuuden, toisten huomioimiskyvyn ja kielellisten taitojen kehittymiseen. Nämä taustatekijät vaikuttavat puhekieleen. (Torppa ym. 2020, 247.)

Puheen havaitsemiseksi ja kielenkehittymistä tukemaan voidaan hyödyntää musiikkia monin tavoin, kuten laulamalla, soittimia soittamalla ja tanssimalla. Kun tuttuja, ikätasoon sopivia lauluja lauletaan yhä uudelleen, lapsen on mahdollista oppia käsitteitä. Arjen eri tilanteissa voi laulaa ja leikkiä laululeikkejä ja sanoittaa itse tuttuihin lauluihin uudet sanat juuri kyseessä olevan tilanteen mukaan. Laulua voi rikastuttaa kuvien ja lelujen avulla, ja näin motivoida lasta ja helpottaa laulun sanojen ymmärtämistä. Äänneitä, joiden kanssa lapsella voi vielä olla haasteita, voidaan harjoitella juuri niitä äänneitä sisältävän laulun kanssa. Vuorovaikutuksellinen laulaminen, jolloin voidaan laulaa lapsen kanssa vuorotellen, voi innostaa lasta laulamissa. Se auttaa myös kehittämään vuorovaikutustaitoja ja saa lapsen käyttämään muistissaan olevia sanoja nopealla tahdilla. Näin lapsi saattaa oppia sujuvaa puhekommunikointia. (Torppa ym. 2020, 265.)

Jo pienikin lapsi osaa käyttää monenlaisia soittimia ja hahmottaa ja oppii laululeikkien koreografiat. Kun ääntä ja liikettä yhdistellään tai painetaan muistiin

sanoja ja koreografioita, aivot kehittyvät ja aktivoituvat monin tavoin. Vuorovaikutteisessa musiikkitoiminnassa kasvattaja vastaa lapsen tekemiin aloitteisiin, kuten ilmeisiin, liikkeisiin, soittoon tai lauluun. Vuorovaikutustaitoja kehittää esimerkiksi myös soitinvuorojen jakaminen ja odottaminen, ja kun yhdessä lauletaan tai taputetaan tahdissa, lapsen avuliaisuus ja muiden huomioonottaminen lisääntyy ja lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään. Tämä auttaa myös kehittämään puhekieltä. Soittimien valinnassa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että lapsi voi harjoitella äänen korkeuksia ja laatuja. Musiikkisadut antavat lapselle mahdollisuuden eläytymiseen ja auttavat tarinan omaksumisessa. tarinat voivat myös tuoda musiikkituokioihin lisää iloa ja voivat toimia porttina kirjojen kuunteluun ja lukemiseenkin. (Torppa ym. 2020, 265–267.)

5.2 Kirjat, sadut ja runot

Lapsen ensimmäisissä kosketuksissa kirjojen maailmaan on tärkeä merkityksensä aikuisen läheisyydellä, silittelyllä ja äänellä. Aikuisella onkin tärkeä rooli tässä miellyttävässä vuorovaikutustilanteessa, kun lapsi saa kirjan kuvat tutkittavakseen. Ensimmäisiin kirjoihin lapsi tutustuukin yleensä koskettelemalla, heiluttelemalla ja maistelemalla. Niiden materiaali on yleensä paksua pahvia ja niissä on paljon kuvia. Kirjoihin ja kuviin totuttelua helpottaa, kun niihin tutustumista harjoitetaan arkirutiinien yhteydessä säännöllisesti. (Suvanto & Ukkola 2020, 273–274.)

Sanaston ja käsitteiden opettelussa ovat hyvänä apuna alle kolmevuotiaalle suunnatut pedagogiset kirjat. Arkisista toiminnoista, kuten pukemisesta tai kaupassa käymisestä kertovat kirjat auttavat kehittämään lapsen ensimmäisiä kertomuksia. Kun jo ennestään tutuissa rutiineissa oleva rakenne ja järjestys on opittu, kirjojen kuvasarjojen avulla lapsi oppii pikkuhiljaa tarkkaan kuvailemaan näitä tapahtumia. Kuvakirjojen rooli pysyy tärkeänä jopa viiden vuoden ikään saakka, koska ne auttavat ymmärtämään kieltä ja tilanteita sekä tulkitsemaan tunteita. Kirjat kehittävät myös lapsen mielikuvitusta ja auttavat harjoitteluun sadunkerrontaa. Nykyään tarvitaan myös visuaalista lukutaitoa lähes joka paikassa, ja siinä korostuvat kielelliset taidot ja kyky nähdä yksityiskohdat ja muutokset kuvassa, samoin kuin syy-seuraussuhteiden ymmärtäminen ja looginen päättelykyky. (Suvanto & Ukkola 2020, 274–276.)

Hyvän sadun selkeän ja universaalin juonirakenteen ansiosta lapsen mieleen kehittyy tarinan malli, jonka avulla hän ymmärtää kertomusten juonen ja sisälön. Kun sadusta löytyy hyvää ja paha, joihin lapsi voi samaistua, se opettaa lapselle tunnekieltä. Hyvyyden voittaessa ja pahuuden saadessa palkkansa lapsi oppii ratkaisemaan ongelmia sekä olemaan oikeudenmukainen, ja onnelliset loput vahvistavat lapsen uskoa tulevaisuuteen ja ongelmista selviämiseen. Runojen kieli taas on yleensä värikkäämpää kuin arkikieli, joten niiden avulla lapsi oppii muistamaan oudompiakin sanoja. Runoja kuullessaan lapsi viehättyy rytmistä ja melodiasta ja näin lapsen mieltymys kieleen vahvistuu. Myös lukutaidon oppimiseen tarvittavat rytmitaju ja suppea sarjamuisti kehittyvät. Sanavaraston kartuttamiseksi runojen ja lorujen toistaminen yhä uudelleen on tärkeää. Merkitykselliset ja ajankohtaiset lorut tai sadut ovat sekä lapsen kielenkehityksen että toiminnanohjauksen tukena. Kun esimerkiksi ulospukieissa loruillaan tuttua lorua haalareiden ja kenkien päälle pukemisesta, sanavaraston kertymisen lisäksi lapsi oppii pukemaan. Runojen leikkisä kieli voi saada lapsenkin innostumaan omien sanaleikkien tekemisestä. (Ahonen & Roos 2021, 81; Hakamo 2011, 64; Suvanto & Ukkola 2020, 277–279, 286.)

Sen lisäksi, että lapselle luetaan iltaisin iltasatu, kirjoja kannattaa katsoa ja lukea säännöllisesti lapsen kanssa myös siten, että tuokiossa syntyy yhteistä keskustelua. Lapsen ei tarvitse olla passiivinen kuuntelija, vaan aikuisen tukeamana lapsikin voi kertoa kirjasta aktiivisesti. Lapsen kannattaa antaa kertoa häntä itseään kiinnostavista yksityiskohdista. On tärkeää, että yhteisestä huomion kohteesta keskustellaan ja sitä pohditaan. Pienempien lasten kanssa voidaan kysyä lapselta kysymyksiä kirjasta ja nimetä asioita ja isompien kanssa voidaan jo esimerkiksi lukea vuoron perään. Vuorolukeminen onnistuu varsinkin tutumman kirjan kanssa, minkä juonen lapsi osaa itse kertoa. Osallistavan lukemisen avulla lapsen sanavarasto ja lukemisvalmiudet kehittyvät, kun lapsi oppii tunnistamaan kirjaimia ja hahmottamaan sanan osia. Parhaiten lapsi oppii muistamaan tarinat, jotka liittyvät tosielämässä tapahtuviin asioihin. (Suvanto & Ukkola 2020, 281–286.)

5.3 Teatteri ja draama

Siinä missä kielen perustana on dialogi ja vuorovaikutus, on merkitysten perustana kyky kuvitella. Kun lapsi osaa käyttää esimerkiksi puupalikkaa puhelimenä, hänellä on hallussa merkityisleikki. Jos taas lapsi pystyy kuvittelemaan itsensä joksikin muuksi, hän ymmärtää draamaa, ja pystyy esimerkiksi teatteriesityksessä jännittämään lopputulemaa. Turvallisen aikuisen sanoittaessa esitystä lapsen on helpompi kohdata myös tunteita, mitkä ovat todellisia. Kun esimerkiksi esityksen jälkeen draaman merkityksiä muistellaan ja jäsennellään yhdessä, myös lapsen sisäinen kieli voi vahvistua. Draaman avulla lapsen kielenkehitystä voidaankin tukea monin eri tavoin. Ohjatut draamatuokiot antavat lapselle mahdollisuuden uusien sanojen ja kielen rakenteiden oppimiseen. Kun tilanteet ovat turvallisia, lapsi uskaltaa kokeilla ja käyttää sanoja ja kieltä monin eri tavoin, ja tämä mahdollistaa kielen käyttötaitojen oppimisen. On kuitenkin tärkeää huomioida se, mikä lapsen kehitystaso tai kiinnostuksen kohde on. (Pulli 2020, 292–293.)

5.4 Leikki

Noin kaksi-kolmevuotiaiden leikeissä alkaa kielellä olla entistä merkittävämpi rooli, kun kieltä aletaan käyttämään pikkuhiljaa leikin ohjailuun. Leikit alkavat olla juonellisia ja pidempikestoisia, ja lapsen kehittyessä myös leikit kehittyvät. Roolileikit saavat rinnalleen sääntöleikkejä ja yksinleikit kehittyvät rinnakkaisleikkien kautta yhteisleikeiksi. Leikit auttavat lasta käsittelemään kokemiaan asioita ja tunteita, ja auttavat näin lapsen identiteettiä kehittymään ja maailmankuvaa muodostumaan. Leikit auttavat ymmärtämään tapahtumia ja toisten ihmisten mielialoja, kehittämään mielikuvitusta ja oppimaan kieltä. (Viljamaa & Yliherva 2020, 209–211.)

Kertomukset ja kertominen auttavat ihmistä ymmärtämään itseään ja ympäröivää maailmaa, ja leikin taas voi ajatella olevan lapsen kerrontaa. Vaikka lapset puhuvat ääneenkin leikkiessään, kerronta on läsnä leikeissä myös lapsen mielessä, niin sisäisen kerronnan, ajattelun kuin toiminnankin kautta. Leikissä tapahtuvasta toiminnasta voi päätellä sitä prosessia, mikä lapsessa on meneillään. (Viljamaa & Yliherva 2020, 211.)

Kun lapsi leikkii ja on vuorovaikutuksessa ikätovereiden tai kasvattajan kanssa, se rikastuttaa lapsen kieltä. Leikki ja kieli toimivatkin kaksisuuntaisesti leikin tukiessa kielenkehitystä ja kielen käyttämisen rikastuttaessa leikkiä. Leikeissä kieltä tutkitaan kokeilemalla ja riimittelemällä, tai siinä puhutaan itse keksittyä kieltä. Kielen yksi tärkeä merkitys on yhteyden etsimisessä ja toisten kanssa yhteyteen pääsemisessä. Kasvattajan rooli onkin mahdollistaa lapsen leikki, esimerkiksi järjestämällä siihen tarvikkeet, aikaa tai seuraa muista lapsista. On myös tärkeää turvata leikin jatkuvuus ja mahdollistaa niin sisällä kuin ulkona leikkiminen. Lapsen tulee myös saada tuntee, että hänen leikkinsä on arvostettua. Yhteiset leikki-tilanteet mahdollistavat lapsen kokonaisvaltaisen kohtaamisen ja keskustelun lapsen kanssa. Kun kasvattaja on sensitiivinen, läsnä oleva ja kannustava, ilmapiiristä muodostuu hyväksyvä ja leikkiä tukeva. Tämä mahdollistaa sen, että lapsen ja kasvattajan välille muodostuu lämmin vuorovaikutussuhde, mikä taas edistää ja tukee monilla tavoilla lapsen kehitystä. (Lehtinen & Koivula 2017, 181–182; Viljamaa & Yliherva 2020, 212–214.)

6 ULKOPEDAGOGIIKKA

Pedagogiikalla tarkoitetaan ammatillisesti johdettua ja kasvattajien toteuttamaa, tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, joka perustuu erityisesti varhaiskasvatustieteelliseen tietoon ja joka toimii myös arvoperustana laadukkaalle varhaiskasvatukselle. Sen avulla pyritään vahvistamaan lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. (Pakanen 2017, 5; Opetushallitus 2022, 22.) Pedagoginen toiminta tapahtuu lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. Se rakentuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen ympärille, jolloin sitä leimaa kokonaisvaltaisuus ja kokoaikaisuus. Pedagogiikan tulisikin olla läsnä kaikissa arjen tilanteissa, niin leikkihetkissä, siirtymissä kuin ulkoilussakin. (Karila 2017, 10–11.)

Päiväkodin piha, lähiluonto ja -ympäristö kuuluvat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön. Ne mahdollistavat muun muassa erilaiset luonto- ja liikuntaelämykset sekä oppimiskokemukset. (Opetushallitus 2022, 35.) Päiväkodin piha-alueiden tulisi olla monimuotoisia, jotta ne mahdollistaisivat monipuolisen pedagogisen toiminnan ja houkuttelisivat lapsia leikkimään, liikkumaan ja

tutkimaan (Vaajanen 2018, 98). Luonto tarjoaa sellaisenaan loistavan oppimisympäristön. Koska lapselle on tyypillistä havaita ja kokea asioita kaikkien aistiensa avulla, eivätkä he vielä pysty tiedostamaan sitä, että luonto tarjoaa toimintamahdollisuuksien lisäksi vaaranpaikkojakin, on aikuisen vastuulla varmistaa myös turvallisuus. Metsikkö oppimisympäristönä on monin tavoin lasten kehityksen ja kasvun tukena. Metsässä liikkuminen kehittää tasapainoa ja liikunnallisuutta, sekä on myös kaverisuhteiden ja yhteisöllisyyden kehittymisen tukena. Ulkopedagogisen toiminnan on todettu lisäävän lasten itseluottamusta sekä motorisia ja sosiaalisia taitoja. (Huhmarniemi 2018, 117–120; Kronqvist & Kumpulainen 2011, 54–55.)

7 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Kielenkehityksestä ja vuorovaikutuksen tukemisesta löytyy jonkin verran eritasoisia tutkimuksia ja piha/ulkopedagogiikastakin muutamia, nämä lähinnä opinnäytetasoisia. Pihapedagogiikan yhdistämisestä kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukemiseen varhaiskasvatuksessa ei tutkimuksia löytynyt.

Syrjämäki tarkastelee väitöskirjassaan (2019, 13–15) pedagogiikkaa, joka vahvistaa lasten välistä vuorovaikutusta. Väitöskirja koskettaa niin varhaiskasvatusta kuin erityispedagogiikkaakin. Syrjämäen tavoitteena on tuoda esiin niitä pedagogisia tapoja toimia, jotka vahvistavat tätä vuorovaikutusta sekä lasten osallisuutta. Tavoitteena on myös vahvistaa varhaiskasvatuksen pedagogista laatua ja lasten kehitystä ja hyvinvointia. Syrjämäki pitää lähtökohanaan näkemystä siitä, että tarve olla ja toimia yhdessä on yksi ihmisen perustarpeista. Kun ihminen saa kuulua yhteisöön ja olla vuorovaikutuksessa, mikä tuottaa mielihyvää, se vahvistaa sisäistä motivaatiota ja omaa kyvykkyydentunnetta. Vuorovaikutusta pidetäänkin yhtenä elementtinä sosiaalisessa osallisuudessa. (Syrjämäki 2019, 13–15.)

Kuten aiemmin jo johdannossa tuotiin esiin, Syrjämäen (2019, 53–54) tutkimustulokset kertovat, että kasvattajien taidoissa oli eroavaisuuksia. Toisten kasvattajien ollessa sensitiivisiä ja moniulotteisia vuorovaikutuksen tukemisessa, toiset kasvattajat eivät kyenneet vastaamaan lasten aloitteisiin. Myös oppimisympäristön merkitys tulee huomioida laadukkaana pedagogiikan toteuttamisessa. (Syrjämäki 2019, 53–54.)

Huotilaisen (2022, 4) pro gradun tavoitteena on alle kolmevuotiaiden kielenkehitystä tukevan oppaan kehittäminen varhaiskasvatukseen. Oppimisympäristönä oppaassa käsitellään ryhmän sisätiloja. Huotilainen pyrkii tuomaan oppaallaan lisää tutkimustietoa kasvattajille lasten kielenkehityksen tukemisesta. Menetelmänä hän käyttää teoriaan ja aiempaan tutkimukseen perehtymisen lisäksi varhaiskasvattajille osoitettua verkkolomakekyselyä. Kyselyllä Huotilainen selvitti kasvattajien ajatuksia siitä, miten ja millaisilla menetelmillä kasvattajat tukevat lasten kielenkehitystä. (Huotilainen 2022, 4, 22.)

Huotilaisen (2022, 42–44) tutkimustulokset osoittavat, että kielenkehityksen tukeminen on kasvattajien mielestä tärkeää ja se on näkyvässä asemassa varhaiskasvatuksessa. Kielenkehityksen tukemista koettiin tapahtuvan kaikissa arjen eri tilanteissa. Lauluilla, saduilla, loruilla ja ohjatulla leikillä oli suuri merkitys. Ulkona tapahtuvaa toimintaa taas ei koettu merkitykselliseksi kielenkehityksen tukemisen kannalta. (Huotilainen 2022, 42–44.)

Mitznerin (2020, 3–12, 38) opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa piha-alueiden hyödyntämistä oppimisympäristönä ja vahvistaa pedagogista toimintaa siellä. Opinnäytetyön tarkoitus on ammatillisen tiedon syventäminen kasvattajille sekä työkalujen tarjoaminen pihapedagogisen toiminnan kehittämiseen. Teoriaosuudessa perehdytään liikunta- ja ympäristökasvatukseen, sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä kasvattajien rooliin pihapedagogiikan toteutamisessa. Opinnäytetyössä hyödynnetään Mitznerin aiemmin samassa päiväkodissa työharjoittelussa tekemää kyselyä kasvattajien toiveista. Opinnäytetyöhön kuuluu myös kasvattajille järjestetty työlta, jossa menetelminä käytetään aivoriihtä ideoiden työstämiseksi sekä kyselyä kasvattajille. Opinnäytetyön tuotoksena on lhan pihalla –opas, joka auttaa kasvattajia saamaan niin teorialttoa kuin toimintaideoita pihapedagogiseen työskentelyyn. (Mitzner 2020, 3–12, 38).

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

8.1 Tavoite ja tarkoitus

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ulkotoiminnassa käytettävää kielenkehitystä tukevaa materiaalia. Opinnäytetyössä pyritään

tuottamaan helposti käyttöön otettava materiaali tukemaan kielen ja vuorovaikutuksen kehittymistä nimenomaan ulkoilun aikana. Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelman (2019, 23) mukaan lapsen kielenkehityksen ja oppimisen perustana toimii vuorovaikutus niin lasten kuin aikuisten kanssa. Aktiivisena toimijana lapsi oppii leikkimällä, liikkumalla, tutkimalla ja kokemalla, ja kokonaisvaltaista oppimista tapahtuu jatkuvasti kaikissa tilanteissa.

Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2019, 24) tuodaan esiin, että myös lähiympäristöä tulee pitää oppimisympäristönä, ja että oppimisympäristöjen yhtenä tehtävänä on edistää lapsen kielenkehitystä ja tietoisuutta kielestä. Oppimisympäristöjä tulee myös kehittää niin, että on mahdollista saavuttaa ne tavoitteet, mitä varhaiskasvatukselle on asetettu.

Opinnäytetyössä on tarkoitus hyödyntää nimenomaan päiväkodin pihaa ja lähiuontoympäristöä kielenkehitystä tukevana oppimisympäristönä. Opinnäytetyön tuotos tarjoaa keinoja yhteistyöpäiväkodin kasvattajille toteuttaa kielenkehityksen tukemista myös ulkopedagogiikan keinoin. Mahdollisesti myöhemmin myös useammat Kouvolan kaupungin varhaiskasvattajat voivat hyödyntää kehittämistyön tuotosta työssään.

8.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toimintatutkimuksessa kerätään tietoa, analysoidaan tietoa ja muutetaan työtä yhtä aikaa. Alussa työntekijät ja kenties myös asiakkaat suunnittelevat yhdessä, ja tällöin yleensä myös kartoitetaan historia sekä nykytilanne. Kehittämistyö aloitetaan suunnittelulla työntekijöiden ja mahdollisesti asiakkaiden kesken. Näin pyritään pääsemään ymmärrykseen siitä, minkälaisesta tilanteesta kehittämistyötä ollaan lähdössä tekemään, ja mikä tähän tilanteeseen on johtanut. Yhteisillä tavoitteilla ja edellytyksillä on suuri merkitys, koska ne ovat ohjaamassa kehittämistyötä alusta loppuun. Yleensä suunnittelulla synnytetään uusia tapoja toimia tai uusia välineitä, joiden kanssa työskennellä. On tärkeää kokeilla ja havainnoida uusia tapoja ja välineitä. Näin muodostuu ymmärrys siitä, vastaavatko muutokset tarpeisiin ja onko tavoitteisiin päästy. Kun kokemuksia kerätään ja reflektointia tehdään, voidaan toimintaa muokata ja parantaa kunnes kehittämistyön tavoitteisiin on päästy. (Salonen ym. 2017, 40.)

8.3 Kehittämistyö

Linearisessa mallissa vaiheet etenevät tavoitteen määrittelemisestä suunnitteluun, siitä toteutukseen ja lopulta päättämiseen ja arviointiin (Toikko & Rantanen 2009, 64). Kehittämistoiminnassa täytyy ensin tunnistaa nykyisen toiminnan kehittämistarpeet. Tämän jälkeen toiminta siirtyy ideointivaiheeseen ja tästä suunnittelu- ja toteutusvaiheeseen. Kun kehittämistyöstä on syntynyt tuotos, se arvioidaan ja otetaan käyttöön ja mahdollisesti levitetään muuallekin käyttöön. Varsinaisessa kehittämistyössä nämä vaiheet menevät usein päällekkäin ja voivat esiintyä samanaikaisesti. Koska toimintaympäristöt muuttuvat koko ajan nopeammin ja työelämä monimutkaistuu, on kehittämistyössä tärkeää reflektoida, arvioida ja olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. On myös tärkeää sietää epävarmuutta, kunnioittaa toisten näkemyksiä ja kyetä joustavaan päätöksentekoon. Yhteisöllisyyttä, osallistavaa johtamista ja arvioivaa työtettä voidaankin pitää voimina, jotka pitävät kehittämistyötä koossa. (Salonen ym. 2017, 52.)

Kehittämistyön laittaa siis alulle se, että tarve kehittämiselle tunnistetaan. Yhteisen ymmärryksen muodostaminen siitä, mitä kehitetään, sekä aihealueen rajaaminen jollain tavalla on tärkeää. On kannattavaa tuoda esiin ne näkemykset, mitä sidosryhmillä ja muilla tahoilla on kehittämisen tarpeesta. Tässä ovat tukemassa erilaiset *keskustelua edistävät ja osallistavat menetelmät*. (Salonen ym. 2017, 55–56.) Tässä kehittämistyössä kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukemisen tarve oli tunnistettu yleisesti eri päiväkodin johtajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien taholla, mikä tuli ilmi kehittämistyön toimeksiantajan kanssa keskustellessa. Myös kasvattajille oli noussut huoli maskien käytön vaikutuksista lasten kielenkehitykseen. Pihapedagogiikka taas oli keskeinen tema päiväkodin toiminnassa, ja toimeksiantaja halusi sen toteuttamiseen lisää ideoita ja menetelmiä, joita kasvattajien oli helppo ottaa käyttöön. Toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä haluttiin osallistaa päiväkodin kasvattajia, joten menetelmänä päätettiin käyttää 3–6–5-menetelmää tai dialogista keskustelua.

Ideointi

Kun osallisuus ideointiin mahdollistetaan, myös ihmisten motivaatio ja kiinnostus kehittämistyöhön lisääntyy. Näin he tuntevat, että heidän näkemyksiään ja ajatuksiaan arvostetaan. Jotta voidaan huomioida mahdollisimman paljon erilaisia näkökantoja, kehittämistyöhön kannattaa ottaa osallisiksi laveasti ihmisiä, joita asia koskettaa. Jotta luovuus saisi tilaa ja erilaiset äänet pääsisivät kuuluville, ideointivaiheeseen kannattaa valita tätä tukevia kehittämismenetelmiä. (Salonen ym. 2017, 58.)

3–6–5-menetelmä on ideointirinki, jota voidaan käyttää ryhmässä. Tässä menetelmässä on enemmän merkitystä ideoiden määrällä kuin niiden laadulla. Jokainen osallistuja ryhmässä kirjoittaa kolme ideaansa, joita hänelle tulee mieleen kehittämiskohteesta. Viiden minuutin jälkeen ideapaperi menee seuraavalle osallistujalle, joka voi jatkokehittää edellisen osallistujan ideoita tai kirjoittaa uusia ideoita jälleen kolme kappaletta. Jos osallistujia on kuusi, kuuden kierroksen jälkeen ideoita on 108, eli lyhyen pohdinnan jälkeen varsin paljon. Näitä ideoita voidaan yhdessä pohtia lisää. (Salonen ym. 2017, 59.)

Dialogisessa keskustelussa keskustellaan avoimesti ja suoraan, tavoitteena on yhteinen ymmärrys. Tärkeää on ihmisten erilaisten näkemysten hyväksyminen ja sen ymmärtäminen, ettei kukaan ole täysin oikeassa. Erilaiset näkemykset saavat tilaa ja tilanteen tutkiminen on yhteistyötä. Kun tavoitellaan uusien tapojen löytämistä muuttuvissa olosuhteissa, tukee dialogisuus kehittämistyötä. Kun dialogi on aitoa, mahdollistuu ihmisten osaamisen, luovuuden ja motivaation käyttöön saaminen. (Salonen ym. 2017, 61.)

Tutkimukseen valikoitui päiväkotia, jossa tutkimuksen tekijät ovat molemmat työskennelleet, joten kasvattajat olivat entuudestaan tuttuja. Alle neljävuotiaita lapsia oli päiväkodin kahdessa ryhmässä, ja näissä kahdessa ryhmässä yhteensä viisi kasvattajaa. Ensimmäiseen tapaamiseen kutsuttiin kaikki viisi kasvattajaa, mutta vain kolmella kasvattajalla oli mahdollisuus osallistua tapaamiseen. Tässä ensimmäisessä keskustelussa kasvattajien kanssa heille avattiin niitä tekijöitä, mitkä olivat vaikuttamassa tutkimuksen aiheeseen. Kasvattajille kerrottiin myös, että heidän toivottiin kertovan ajatuksiaan siitä, mitä he itse

kokivat tarvitsevansa voidakseen tukea lasten kielenkehitystä ja vuorovaikutusta pihapedagogisin keinoin. Kasvattajille kerrottiin, että tutkimusmenetelmänä voidaan käyttää dialogista keskustelua tai 3–6–5-menetelmää, ja samalla avattiin näiden tutkimusmenetelmien sisältöjä. Kasvattajien kanssa sovittiin, että aloitetaan dialogisella keskustelulla ja jatketaan 3–6–5-menetelmällä, jos dialoginen keskustelu ei lähde tuottamaan ideoita. Lopulta käytettiin vain dialogista keskustelua, koska keskustelu oli avointa ja tuottavaa.

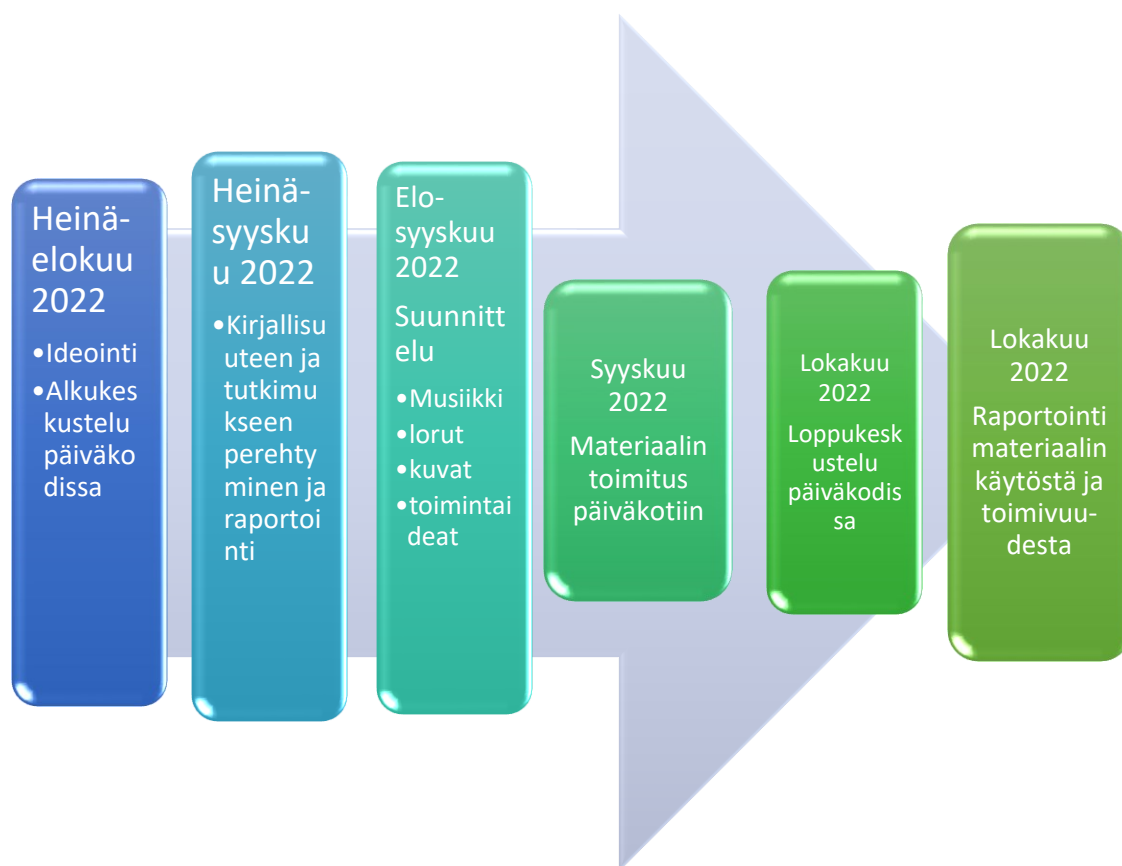
Tässä dialogisessa keskustelussa nousi esiin kasvattajan rooli pihapedagogiikan toteuttamisessa. Kasvattajat itse kokivat tärkeäksi, että kasvattaja huomaa lasten tekemät aloitteet ja on mukana leikissä sekä tukee sen etenemistä. Kasvattajat toivat esiin, että pihapedagogiikan toteuttamisessa voisi hyödyntää draamaa ja satuja, ja että pöytä- ja nukketeatteria voisi tuoda ulos ja hyödyntää niissä luonnon materiaaleja. Heidän mukaansa ylipäätään kaikkea sisälle suunniteltua toimintaa voisi siirtää ulos ja myös ulkona voisi hyödyntää kuvia tukemaan toiminnan ohjausta.

Dialogisessa keskustelussa kasvattajat kertoivat, että lasten mielenkiinnon kohteena ulkoleikeissä on esimerkiksi autoiluleikit, ja niihin, samoin kuin muihinkin leikkeihin, toivottiin erilaisia elementtejä rikastuttamaan leikkiä. Esimerkkinä mainittiin bensa-asema autoiluleikkeihin. Leikkiympäristön esteettisyyden ja turvallisuuden kasvattajat kokivat tärkeiksi. He toivoivat myös, että leikkiympäristö tarjoaisi toiminnallisuuden lisäksi mahdollisuuden myös rauhoittumiseen. Myös erilaisen toiminnan, kuten teatterin, toteuttamisen toistumiseen esimerkiksi viikon verran kerrallaan toivottiin mahdollisuutta.

Kasvattajilta kumpusi erilaisia ajatuksia ja ideoita liittyen esimerkiksi joulukalenteriin tai jonkinlaisen lempeän hahmon käyttämisestä empatian opettajana. Heiltä syntyi myös joitakin ideoita liittyen digikasvatukseen ulkona. Eräs kasvattajilta noussut idea oli myös vuodenaikojen hyödyntäminen kehitettävässä materiaalissa. Toisen ryhmän tilojen yhteydessä on myös aika käyttämättömäksi jäänyt katettu ulkoterassi, johon on käynti sisätilojen lisäksi myös ulkoa, ja tämän tilan hyödyntäminen nousi keskustelussa myös esiin.

Suunnittelu

Suunnitteluvaiheessa kehittämisestä vastaavat henkilöt täsmentävät ideavaiheessa syntyneitä ajatuksia. Tässä vaiheessa tulee pohtia, mitkä tavoitteet ovat oikeasti realistisia ja mitä oikeasti voidaan toteuttaa. Tärkeää on myös selvittää kehittämistarpeen tärkeys asiakkaita ja strategiaa ajatellen, jotta perusteet kehittämistoiminnalle olisivat kestäväällä pohjalla. Taustatietoihin perehtytään tutkimalla kirjallisuutta ja aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Vaikka suunnitelma olisi hyvä tehdä kirjallisesti, jotta kukin tietää tehtävänsä ja vastuunsa, työskentelystä ei yleensä voida tehdä pikkutarkkaa suunnitelmaa, koska työskentelyssä voi aina tulla esiin ennalta-arvaamattomia asioita. Reflektiivinen työote on tärkeää ja työskentelyn tulisi olla niin huolellisesti suunniteltua kuin mahdollista. (Salonen ym. 2017, 59–60.)

Kuva 1. Opinnäytetyön eteneminen

Tämän opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa noudatettiin yllä olevaa aikataulua, jossa eteneminen on kuvattu lineaarisen mallin mukaisesti (kuva 1).

Koska opinnäytetyötä tehtiin työn ja perhe-elämän ohella, eli mahdollisesti

ajankäyttöön vaikuttavia tekijöitä oli siis paljon, suunnitelman aikataulu jätettiin tarkoituksella väljäksi. Myöskään toimeksiantajalta ei tullut tiukkaa aikataulua opinnäytetyön valmistumiseksi.

Ideointivaiheen jälkeen opinnäytetyön tekijät miettivät yhdessä realistisia keinoja toteuttaa kasvattajien kanssa käydyssä dialogisessa keskustelussa esiin nousseita ideoita. Suunnittelu toteutettiin käymällä konkreettisesti paikan päällä päiväkodin pihalla. Tärkeänä opinnäytetyön tekijät pitivät sitä kasvattajien kanssa käydyssä dialogisessa keskustelussa esiin tullutta ajatusta siitä, miten suuri rooli kasvattajilla on kielenkehityksen tukemisessa, ja näin myös tuotetun materiaalin käyttämisessä. Tämä ajatus johti opinnäytetyön tekijät päättämään, että tuotetun materiaalin tulisi olla helppokäyttöistä ja helposti mukaan otettavaa. Opinnäytetyön tekijät kokivat tärkeäksi myös muun muassa Niemitalo-Haapolan ym. (2020) toimittamasta teoksesta nousseen tiedon, jonka mukaan kielenkehitystä voidaan tukea monin eri keinoin, kuten musiikin, leikin ja sensitiivisesti toteutetun yhdessä tekemisen avulla. Lopulta tämä opinnäytetyöntekijöiden suunnittelu tuotti ajatuksen materiaalipaketista, jonka kasvattajat voivat napata mukaan eteisestä joko pihalle tai retkelle lähtiessä, ja joka sisältää monipuolisesti kielenkehitystä tukevia elementtejä. Kehitetty materiaali laitetaan kankaiseen pussiin, jota voi säilyttää päiväkodin eteistiloissa. Tämä tekee sen helposti mukaan otettavaksi.

Toteutus

Suunnitelman valmistuttua voidaan aloittaa toteutusvaihe. Tämä vaihe vaatii työskentelijöiltä muun muassa suunnitelmallisuutta, itsenäisyyttä, vastuunkantoa, vuorovaikutuksessa olemista ja kykyä sietää epävarmuutta. Vaihe edellyttää muistiinpanojen tekemistä ja erilaisten materiaalien tuottamista sekä sen dokumentoimista. Myös tässä vaiheessa voidaan käyttää erilaisia kehittämismenetelmiä, projektityökaluja sekä päiväkirjaa tapahtumista. (Salonen ym. 2017, 62.)

Tämän kehittämistyön toteutusvaiheessa opinnäytetyön tekijät etsivät sopivaa laulua ja erilaisia liikunta- ja laululeikkejä sekä muita luovia menetelmiä. Ideoita kehiteltiin yhdessä opinnäytetyön tekijöiden kesken ja lopulta päädyttiin rajaamaan käytettävien laulujen määrä kahteen. Tällä tavoin otettiin huomioon

pedagoginen näkökulma toistojen merkityksestä. Kun lauletaan tuttuja lauluja toistuvasti, se on tukemassa käsitteiden oppimisessa (Torppa ym. 2020, 265). Tarkoitus on, että samaa laulua voidaan työstää lasten kanssa monin eri tavoin ja menetelmin. Materiaalipakettiin valikoituun materiaaliin vaikuttivat kirjallisuudesta nousseen tiedon lisäksi kasvattajilta tulleet ideat. Tutkitusti varhaiskasvattajille aiheuttaa työssään lisää haasteita se, että työ on hektistä ja resurssitkin usein niukat (Venninen 2007, 22), joten lisäksi haluttiin huomioida varhaiskasvattajien mahdollisesti rajalliset resurssit perehtyä uuteen materiaaliin. Tarkoitus on, että materiaali on helposti käyttöönotettava, eikä ennalta perehtyminen vaadi liikaa aikaa. Johtoajatuksena materiaalipaketissa on lisätä kasvattajien ja lasten välistä vuorovaikutusta erilaisten lasta osallistavien leikkien ja muiden toimintojen avulla.

8.4 Eettisyys

Pietarisen (2002, 58) mukaan tutkijalta odotetaan samojen eettisten periaatteiden noudattamista ja samoja arvoja, kuin keneltä tahansa muultakin ihmiseltä. Tutkimustyön eri vaiheisiin liittyy kuitenkin erilaisia eettisiä näkökulmia, jotka tutkijan on osattava ottaa huomioon työskentelyssään. Tutkijan täytyy tuntea aitoa kiinnostusta uuden tiedon hankkimista kohtaan ja mahdollisimman luotettavan tiedon saamiseksi tutkijalta voidaan vaatia tunnollista paneutumista asiaansa. Tutkimuksen teon eri vaiheissa ei saa vahingoittaa tutkimuksen kohteena olevia, muita ihmisiä tai luontoa. Tutkijalta odotetaan tutkimuksen jokaisessa vaiheessa myös sitä, että hän toimii rehellisesti, avoimesti ja huolellisesti. Myös tutkimustiedon julkaisemisesta ja sen levittämisestä mahdollisimman laajalle tutkija voi kantaa *sosiaalista vastuuta* ja huolehtia siitä, että tietoa käytetään eettisesti. (Pietarinen 2002, 58–67.)

Tässä tutkimuksessa toteutuu aito kiinnostus tutkittuun aiheeseen ja pedagogisen toiminnan vahvistamiseen myös ulkona lasten kanssa toimittaessa. Tämä opinnäytetyö toteutetaan eettisesti, lapsia ja aikuisia arvostaen. Tietoa haettaessa muista lähteistä kunnioitetaan muita tutkijoita, eikä syyllistytä plagiointiin. Rehellisyyttä painotetaan työn raportoinnissa ja pyritään siihen, että kehittämistuotos tulee myös päiväkotien käyttöön.

9 TUOTOS

Myös varhaiskasvatukseen lapset pystyvät osallistumaan oppimisympäristön suunnitteluun esimerkiksi ideoimalla ja rakentamalla (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 46). Tämän opinnäytetyön tekijät kokivat tärkeäksi, että valmiin materiaalin avulla pystytään tukemaan lasten osallisuutta toiminnassa. Materiaalipaketti koostuu kahden eri laulun ympärille rakennetusta kokonaisuudesta. Menetelminä käytetään pöytäteatteria, vuorovaikutusleikkejä, loruttelua, laulua, rytmittelyä, koko kehon liikettä, kuvataidetta, luonnonmateriaalien hyödyntämistä, mielikuvitusleikkiä, kuvallista tukea, tunnetyöskentelyä ja äänellä leikkittelyä. Näiden elementtien avulla vahvistetaan lasten kielellisiä ja vuorovaikutuksellisia taitoja, kuten sanavarastoa, puheen tuottamista, kielellistä muistia ja kielen ymmärtämisen taitoja.

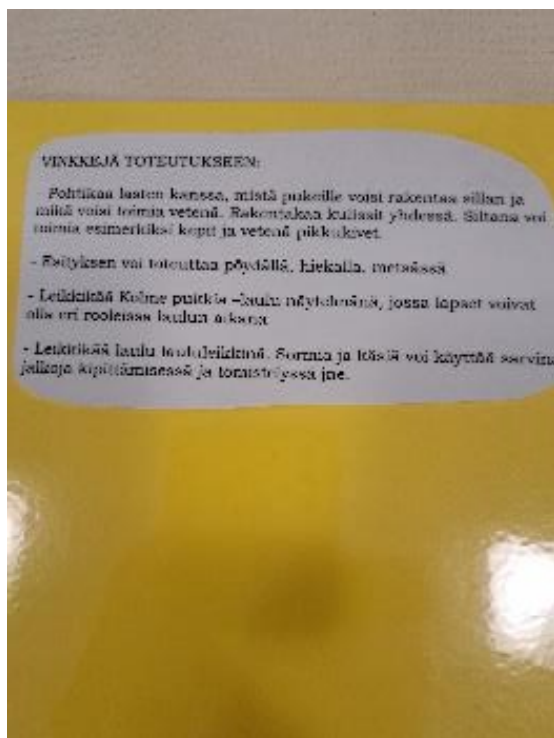
Dialogisessa keskustelussa nousi lukuisia ideoita, mikä oli keskustelun tarkoituksin. Opinnäytetyön tekijät tekivät lopulliset valinnat näiden ideoiden pohjalta. Osa ideoista karsiutui opinnäytetyön tekijöiden rajallisten resurssien johdosta, esimerkiksi bensa-aseman rakentamiseen ei materiaaleja tai muita resursseja riittänyt. Valinnoissa otettiin kuitenkin huomioon se, että lopullinen materiaali olisi kuitenkin monipuolista ja lapsia motivoivaa sekä osallistavaa.

Materiaalipakettiin valikoitui Kolme pukkia -laulu, jonka ympärille annettiin kirjallisessa muodossa toimintavinkkejä. Materiaaliin kuuluvat kolme erikokoista pukkia ja peikko piirrettiin itse, ja niistä tehtiin tarkoituksella niin isoja, että myös lapset voivat niitä käyttää vaikka paksummat hanskat kädessä (kuva 2). Suurempi koko auttaa myös lapsia näkemään esityksen aikuisten esittämänä kauempaakin.

Kuva 2. Kolme pukkia ja peikko

Yksi Kolmen pukin käyttövinkeistä kehottaa pohtimaan yhdessä lasten kanssa, miten ulos saadaan rakennettua sopivat kulissit näytelmälle (kuva 3). Valmiiksi vinkiksi annetaan, että laulussa esiintyvänä siltana voisi toimia kepit ja joen voisi tehdä yhdessä pienistä kivistä. Vinkeissä ohjeistetaan myös, että näytelmän ja laulun voi toteuttaa eri paikoissa ja eri tavoilla. Laulua voidaan laulaa eri tavoilla, esimerkiksi liikuntaleikkinä tai niin, että lapset voivat itse esiintyä peikkona ja pukkeina.

Kuva 3. Vinkit Kolme pukkia -laulun toteuttamiseen

Materiaalipakettiin kuului myös kaksi pientä pehmoleluhiirtä ja erilaisten metsän eläinten kuvia. Käytettäväksi lauluksi valikoitui Hiiri mittaa maailmaa - laulu, ja sen taakse kirjoitettiin vinkkejä hiirien ja eläinkuvien käyttämiseksi (kuva 4). Pehmoleluhiirten tarkoitus on innostaa lapsia osallistumaan toimintaan ja lisätä kasvattajien ja lasten välistä vuorovaikutusta. Niiden avulla pysytään lisäämään toiminnallisuutta ja leikillisyyttä sekä vahvistamaan motivaatiota. Pehmoleluhiiret tuovat myös lisää sensitiivisyyttä lasten ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen ja herättävät erilaisia tunteita.

Jokaisen eläinkuvan takana on loru, joita voidaan lorutella yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän kanssa. Eläinkuvat voivat toimia inspiraationa liikunnallisissa leikeissä tai niitä voidaan esimerkiksi piilottaa ja etsiä. Lasten kanssa voidaan myös yhdessä pohtia, miten mikäkin eläin äänтелеe, ja matkia eläinten ääniä ja liikkumista.

Kuva 4. Hiiret, eläinkuvat ja käyttövinkit

Materiaalipaketin toteutuksessa käytettiin jo olemassa olevia materiaaleja, joten sen toteuttamisesta ei syntynyt erillisiä kuluja. Materiaalipakettiin kuuluvat kortit ja laulujen sanat sekä käyttövinkit laminoitiin, jotta ne kestäisivät paremmin erilaisia sääolosuhteita ulkona. Materiaalipakettiin kuuluu myös valkoinen kankainen alusta, jolle voidaan esimerkiksi metsässä kerätä erilaista luonnonmateriaalia kasvattajan ohjeistuksen mukaan. Kasvattaja voi ohjeistaa lapsia etsimään esimerkiksi pehmoleluhiirille sopivaa ravintoa luonnosta tai tekemään hiirille pesän. Näiden toimintojen avulla lisätään lasten välistä vuorovaikutusta sekä lasten ja kasvattajien välistä vuorovaikutusta. Kasvattajan rooli on merkityksellinen toiminnan sanoittamisessa ja aloitteisiin vastaamisessa. Materiaalipaketin ohjeistuksessa painotettiin kasvattajan roolin merkitystä,

10 PALAUTE

Palaute materiaalipaketista saatiin loppukeskustelussa päiväkodilla. Varhaiskasvattajista keskusteluun osallistui vain yksi kasvattaja, mutta hän toi keskustelussa esiin myös muiden kasvattajien mielipiteitä. Kasvattajat olivat kokeneet materiaalipaketin helppokäyttöiseksi, ja se oli ollut helppo napata eteisestä mukaan jopa ex tempore -toimintaan. Kasvattajat olivat käyttäneet materiaalipakettia myös sisätiloissa.

Kolme pukkia koettiin ihanaksi jutuksi metsässä käytettynä, ja sitä olikin käytetty sekä esityksenä että näytelmänä (kuva 5). Myös lapset olivat saaneet itse esittää näytelmää laminoidun materiaalin kanssa, ja toimintaa oli jatkettu vielä päiväkodilla laulun ja sadun muodossa. Lorukorteista koettiin kivoiksi sekä kuvat että niiden takana olevat lorut. Kaikki materiaali koettiin siistiksi ja huolitelluiksi, ja koettiin, että myös lapset pitivät niistä. Toimintavinkkejä pidettiin toteutettavissa olevina. Hyvänä pidettiin myös sitä, että materiaalipaketti oli helposti muokattavissa esimerkiksi lasten mielenkiinnon mukaan tai vuodenaikojen tai muiden kalenteritapahtumien mukaan. Kasvattajat kokivat, että tuttujen laulujen kanssa oli helppoa lähteä työskentelemään, koska uusien laulujen opetteluun ei arjessa ole aikaa. Varhaiskasvatussuunnitelma korostaa eri oppimisen alueiden huomioon ottamisen merkitystä varhaiskasvatuksen toiminnassa (Opetushallitus 2022, 42–51), ja opinnäytetyömme materiaalipaketti oli mahdollistanut eri oppimisen alueiden toteuttamisen. Lasten kanssa oli esimerkiksi laskettu eläinten jalkoja ja tutkittu värejä.

Kuva 5. Esitys metsässä

Vaikka materiaalipaketti koettiin mahtavaksi työvälineeksi ja nopeasti käyttöön otettavaksi niin sisällä kuin ulkona, myös muutosehdotuksia nousi esiin. Kasvattajat kokivat, että pukeissa ja peikossa olisi voinut olla pienet kepit, joiden avulla niitä olisi ollut helppo liikutella. Alustaksi laitettu valkoinen liina taas ko-

ettiin väriltään araksi ulkokäyttöön. Keskustelimme värivalinnasta ja perustelimme sitä sillä, että vaalealla alustalla useimmat luonnonmateriaalit erottuvat selkeästi ja lasten on niitä helppo havainnoida.

11 POHDINTA

Koska tavoitteenamme oli kehittää päiväkodin ulkotoiminnassa käytettävää materiaalia tukemaan lapsen kielenkehitystä, koemme, että pääsimme tavoitteeseemme, koska toiminnallisen opinnäytetyömme tuotoksena syntyi helposti käyttöönotettava ja monipuolinen materiaalipaketti. Kasvattajilta saamamme palautteen mukaan materiaali helpotti kielenkehitystä tukevien elementtien tuomisessa ulkotoimintaan. Kouvolan kaupungin kehittämiskohteena oleva kokopäiväpedagogiikka loi otollisen maaperän kehittämistyölle. Kasvattajat olivat motivoituneita yhteiseen työskentelyyn ja lähtivät aktiivisesti osallistumaan dialogiseen keskusteluun. Haasteeksi koimme tiedon siitä, että kasvattajien resurssit ovat rajallisia, joten halusimme ottaa tämän huomioon materiaalipakettia kehittäessämme. Päädyimme rajaamaan käytettävien laulujen määrän kahteen ennalta tuttuun lauluun ja tekemään helposti käyttöönotettavan kokonaisuuden.

Teoriaan perehtymisen koimme mielekkääksi, koska mielestämme aihe on ajankohtainen ja mielenkiintoinen. Tutkittua tietoa aiheesta löytyy paljon, mutta se toi meille myös haasteen tiedon rajaamisesta. Esimerkiksi kielenkehityksestä on tarjolla todella paljon eri tavoin jäsennellyä tietoa ja jouduimmekin pohtimaan tiedon jäsentelyä ja rajaamista. Aiheeseen perehtyminen vahvisti osaamistamme lasten kielenkehityksen tukemisessa ja kirkasti sensitiivisen vuorovaikutuksen ja lapsen kohtaamisen merkitystä.

Opinnäytetyömme kulkee käsi kädessä kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa. Suomen YK-liiton (s.a.) mukaan eräs kestävä kehityksen tavoite on taata kaikille hyvä ja laadukas koulutus, mikä tarkoittaa tasa-arvoisia ja elinikäisiä oppimismahdollisuuksia. Tavoitteissa korostetaan myös lukutaidon kuulumista kaikille ja osallistavien oppimisympäristöjen merkitystä. (Suomen YK-liitto s.a.) Opinnäytetyössämme tuotettu materiaali on lapsia osallistavaa ja kielenkehitystä tukevaa. Koemme, että se vahvistaa lapsen oppimisen edellytyksiä.

Vanhemmille täytyy mahdollistaa osallistuminen päiväkodin toimintaan ja sen suunnitteluun. Kehittämistyö voi tapahtua yhteistyössä lasten ja kasvattajien kanssa. Yhteistyössä toimiminen tukee yhteisöllisyyden muodostumista ja kasvattajien työtä. (Opetushallitus 2022, 36.) Jatkokehittämissuunnitelmissa nousi ajatus vanhempien osallistamisesta päiväkodin ulkoilun alueen opetusympäristön muokkaamiseen lasten kehitystä tukeviksi. Aiheen ympärille voisi järjestää toiminnallisen vanhempainillan, jonka aikana piha-alue voisi muokata pedagogisemmaksi. Vanhemmat voisivat osallistua ideointiin ja toteutukseen. Sekä vanhemmilta että kasvattajilta kerättävien ideoiden pohjalta piha-alueelle voisi lisätä erilaisia pedagogista toimintaa tukevia elementtejä.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aro, T. & Siiskonen, T. 2014. Millaista on hyvä tuki? Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 188–200.

Hakamo, M.-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Lasten Keskus.

Helenius, A. & Lummelahdi, L. 2018. Varhaiskasvatus. Perusteita. Helsinki: Books on Demand.

Huhmarniemi, M. 2018. Metsäleikkejä kestävään kehitykseen. Teoksessa Granö, P., Hiltunen, M. & Jokela, T. (toim.) Suhteessa maailmaan. Ympäristöt oppimisen avaajina. Rovaniemi: Lapland University Press, 109–132.

Huotilainen, L. 2022. Alle kolmevuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202204273811> [viitattu 7.8.2022].

Kangas, J., Lastikka, A.-L. & Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Helsinki: Otava.

Karila, K. 2017. Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka? Teoksessa Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu. Nyt on pedagogiikan aika. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto, 10–11. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf> [viitattu 30.5.2022].

Katz, L.G. 2014. Building a good Foundation: The project approach. Teoksessa Yasar, M., Ozgun, O. & Galbraith, J. (toim.) Contemporary perspectives and research on early childhood education. Cambridge Scholars Publishing. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 30.7.2022].

Koivula, M. & Laakso, M.-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista. Teoksessa Koivula, M., Siipainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 108–128.

Kouvola varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kouvola.fi/wp-content/uploads/2019/06/Kouvola_varhaiskasvatussuunnitelma_010819_alkaen.pdf [viitattu 2.10.2022].

Kronqvist, E.-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Ehjä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro.

Laakso, M.-L. 2018. Kielten rikas maailma jo ennen sanoja. Verkkoluento. Saatavissa: https://www.youtube.com/watch?v=n8M_gOsrOxg [viitattu 29.5.2022].

Lehtinen, E. & Koivula, M. 2017. Leikki yhdistää lapsia ja aikuisia. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 177–191.

Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 51–71.

Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., Tawell, A., Slot, P., Broekhuizen, M. & Leseman, P. 2015. A review of research on the effects of Early Childhood Education and Care (ECEC) upon child development. CARE Project. University of Oxford. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://ecec-care.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/new_version_CARE_WP4_D4_1_Review_on_the_effects_of_ECEC.pdf [viitattu 25.7.2022].

Mitzner, T. 2020. Ihan pihalla –Pedagogisen pihatoiminnan kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Laurean-ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202003243839> [viitattu 21.8.2022].

Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.). 2020. Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielenkehitystä. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia, 31–41.

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf [viitattu 16.10.2022].

Paavola-Ruotsalainen, L. & Rantalainen, K. 2020. Varhaiset vuorovaikutustaidot. Teoksessa Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–36.

Pakanen, A. 2017. Varhaiskasvatuksen pedagogiikan vahvistamisen aika on juuri nyt! Teoksessa Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu. Nyt on pedagogiikan aika. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto, 5. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf> [viitattu 30.5.2022].

Pietarinen, J. 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus, 58–69. Saatavissa: <https://kaakuri.finna.fi/> [viitattu 31.9.2022].

Pulli, T. 2020. Teatteri ja draama lapsen mielen ja kielen rikkautena. Teoksessa Niemitalo-Haapala, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 291–313.

Raittila, R. & Siippainen, A. 2017. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 283–292.

Salminen, J. 2017. Kasvattaja lasten kehityksen ja oppimisen tukijana. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 163–176.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf> [viitattu 20.8.2022].

Siiskonen, T., Ahonen, T. & Määttä, S. 2019. Kielenkehityksen vaikeudet. Teoksessa Ahonen, T., Aro, M., Aro, T., Lerkkanen, M.-K. & Siiskonen, T. (toim.) Oppimisen vaikeudet. Niilo Mäki Instituutti, 224–250.

Stolt, S. & Salmi, P. 2020. Sanaston kehitys. Teoksessa Niemitalo-Haapala, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–94.

Suomen YK-liitto s.a. Kestävä kehitys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys> [viitattu 4.11.2022].

Suvanto, A. & Ukkola, S. 2020. Lastenkirjallisuus alle kouluikäisen lapsen kielenkehityksen tukena. Teoksessa Niemitalo-Haapala, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 271–289.

Syrjämäki, M. 2019. Leikkien, havainnoiden, kannatellen. Vertaisvuorovaikutusta vahvistavaa pedagogiikkaa varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristössä. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 59. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5555-9> [viitattu 7.8.2022].

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos. Tampere: Tampere University Press. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4> [viitattu 1.10.2022].

Torppa, R., Virtala, P., Kostilainen, K. & Partanen, E. 2020. Musiikki ja lapsen kielenkehitys. Teoksessa Niemitalo-Haapala, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 247–270.

Vaajanen, K. 2018. Varhaiskasvatusympäristö. Tapaustutkimus päiväkotiloista päiväkodin johtajien, lastentarhanopettajien ja arkkitehdin näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu –tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201901031038> [viitattu 30.5.2022].

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

Venninen, T. 2007. ”Olen enemmän alkanut pohtimaan ja sanomaan ääneen mitä ajattelen” – ammatillinen kehittyminen ja yhteisöllinen palaute päiväkodin työtiimeissä. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Tutkimuksia 282. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-3848-8> [viitattu 8.10.2022].

Viljamaa, E. & Yliherva, A. 2020. Leikki on kaikki. Teoksessa Niemitalo-Haapala, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 205–224.

Välimaa, T. & Haapala, S. 2020. Kuuntelutaidot. Teoksessa Niemitalo-Haapala, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 37–58.